

Dorota Garbicz-Stodolna
Uniwersytet Wrocławski
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5152-0637>
e-mail: dorota.garbicz@gmail.com

Emocjonalne strategie językowe wobec politycznej poprawności

Emotional language strategies against political correctness

Political correctness evokes many emotional reactions. This can be observed in scientific and journalistic texts. An overview of definitions of political correctness can expose a subjective attitude of the writers. Often, political correctness is called censorship, which has negative connotations. Political correctness is the principle of avoiding communication behaviours that can offend someone because of their ethnic, national origin, skin colour or sexual orientation. It is most often associated with liberalism. This is a social phenomenon, and its rules are contained in anti-discrimination discourse. The theory of six moral foundations, developed by Jonathan Haidt, helps to understand the emotional approach to political correctness. The conflict between conservatives and liberals describes a negative approach to politically correct actions. An analysis of the Internet shows that the discussed phenomenon is primarily in a negative context. The tested internet memes depict criticism of the phenomenon, negatively evaluating it. Reflection, flowing with memes, is designed to elicit negative emotional reactions, by evoking fear, frustration, disgust and indignation.

Słowa kluczowe: poprawność polityczna, teoria fundamentów moralnych, konserwatyzm, liberalizm, mem internetowy

Key words: political correctness, conservatism, theory of moral foundations, liberalism, internet meme

Zjawisko poprawności politycznej jest dość osobliwe w swej istocie – pomimo braku skodyfikowanych norm i swego społecznego charakteru (funkcjonuje wyłącznie na poziomie świadomości społecznej, nie mając materialnej reprezentacji) budzi wiele emocji. Niejednokrotnie opisy zjawiska odznaczają się subiektywnym wartościowaniem, wynikającym z prywatnego światopoglądu autora danej charakterystyki, co w przypadku tekstów publicystycznych nie dziwi. Jednak wyraźna stronniczość i tendencyjność w konstruowaniu definicji słownikowej czy zawartej w opracowaniu naukowym odchodzi od wzorca gatunkowego tekstów, od których oczekuje się neutralności światopoglądowej.

W wypowiedziach podejmujących ten kontrowersyjny temat nietrudno znaleźć opisy naznaczone mniej lub bardziej wyrazistym wartościowaniem.

Poniższy przegląd definicji ilustruje subiektywność opisów poprawności politycznej. Dobór przykładów podyktowany jest potrzebą stworzenia przekroju tekstów podejmujących temat politycznej poprawności – od słowników, po opracowania naukowe oraz przykład tekstu publicystycznego. Celem jest prześledzenie emotywnego nacechowania, widocznego w tekstach charakteryzujących zjawisko *political correctness*, oraz zaprezentowanie strategii językowych, służących do stworzenia negatywnego wizerunku omawianego zjawiska.

Słownik wiedzy o kulturze pod redakcją Krystyny Kubalskiej-Sulkiewicz podaje następującą definicję poprawności politycznej:

to rodzaj cenzury służącej wywarceniu presji politycznej, opartej na eliminacji z języka wyrażeń, które zdaniem większości niosą treści niezgodne z jej poglądami (Kubalska-Sulkiewicz 2009: 466).

Wyraz „cenzura” niesie ze sobą negatywny ładunek emocjonalny przez asocjację z dotkliwym ograniczeniem wolności słowa. Ponadto „cenzura” zestawiona z „presją polityczną” przywołuje skojarzenie z rządami komunistycznymi w Polsce, kiedy to cenzura oficjalnie funkcjonowała¹ – takie powiązanie stawia w jednym rzędzie poprawność polityczną i ograniczenia wolności jednostki w czasach PRL-u.

Monika Kacprzak w rozprawie doktorskiej *Pułapki poprawności politycznej*, w której szczegółowo analizuje zjawisko, bazuje na następującej definicji:

Poprawność polityczna to marksizm kulturowy, najmocniejsza forma cenzury, jaka została obecnie wprowadzona w świecie zachodnim przez nakaz unikania słów i tematów, które mogą kogoś obrazić, nawet jeśli obraza nie była zamierzona (Kacprzak 2012: 31).

Powyższa charakterystyka akcentuje negatywny wydźwięk zjawiska przez zaznaczenie, że ów rodzaj cenzury jest najostrzejszy w realiach zachodniego kręgu kulturowego. Podobnie jak w poprzedniej definicji, samo słowo „cenzura” zawiera pejoratywne wartościowanie, a epitet „najmocniejsza” potęguje to odczucie. Kacprzak przedstawia również neutralną definicję pojęcia, zaznaczając przy tym, że to twór zwolenników *political*

---

¹ Choć zjawisko cenzury nie było wprowadzone wyłącznie w czasach rządów Demokracji Ludowej, to właśnie ograniczenia wolności słowa doby PRL-u są bezpośrednio kojarzone z tym zjawiskiem. W omawianym przypadku chodzi przede wszystkim o wzbudzenie silnej negatywnej asocjacji z komunistyczną cenzurą i nowomową. Jest to częsty zabieg, mający na celu wprowadzenie ujemnego wartościowania *political correctness*.

correctness i nie przyjmuje ona tej perspektywy, a definicję podaje w celach informacyjnych².

Kolejny przykład pochodzi ze zbioru felietonów Agnieszki Kołakowskiej *Wojny kultur i inne wojny*. Ujęcie to mocno wartościuje zjawisko, jednak źródło definicji, jakim jest tekst felietonu, całkowicie uzasadnia mocno subiektywne spojrzenie autorki:

Poprawność polityczna to ideologia lewicowa; egalitarna i antyelitarna; wroga wobec kultury i wartości Zachodu, dogmatyczna i nietolerancyjna, choć tolerancję głosząca; totalistyczna – chcąc podporządkować swoim wymogom myślenie we wszystkich dziedzinach życia; opierająca się na abstrakcyjnych zasadach, które górują nad zdrowym rozsądkiem; dzieląca społeczeństwo na grupy, które stają się pogardą dla ludzi, dla faktów, dla rozumu, a jednocześnie głosząca jako swój cel sprawiedliwość i dobro ludzkości (Kołakowska 2012: 30).

Agnieszka Kołakowska definicję *political correctness* buduje antytetycznie, zestawiając brak tolerancji z jednoczesnym jej głoszeniem oraz walkę o dobro ludzkości, przy jednoczesnym dyskredytowaniu i ośmieszaniu pewnych grup. Paradoksy te kompromitują omawiane zjawisko przez ukazanie jego wewnętrznej sprzeczności, przez którą staje się ono śmieszne. Ponadto określenia „wroga”, „totalistyczna”, „pogarda” mają jednoznacznie pejoratywny wydźwięk. Skonfrontowanie „abstrakcyjnych zasad” ze „zdrowym rozsądkiem” (nad którym górują) ośmiesza zjawisko, nazywane przez Kołakowską ideologią. Definicja ta koncentruje się na negatywnym wartościowaniu politycznej poprawności pomijając wyjaśnienie, na czym ona polega.

Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku Władysława Kopalińskiego charakteryzuje polityczną poprawność w dość rozbudowany sposób:

[...] to postmarksistowski, lewicowy kodeks polityczny łączący składniki feminizmu, antyrasizmu i innych liberalnych doktryn, powstały w 1984 r. w USA, nakazujący unikanie słów lub czynów mogących wyrażać dyskryminację lub uprzedzenie w stosunku do osób różniących się pod względem rasy, płci, orientacji seksualnej, klasy, mniejszości narodowej, a zwłaszcza do kobiet, Murzynów, homoseksualistów, lesbijek, ludzi otyłych, brzydkich, starych (Kopaliński 2000: 326).

Powyższa charakterystyka wywołuje negatywne skojarzenia przez użycie wyrazów łączących się z ograniczeniem wolności – „kodeks”, „nakazujący”. Ponadto swoista wyliczanka, umieszczona na końcu definicji, ma znamiona potoczności i wywołuje efekt komiczny przez umieszczenie w jednym ciągu zarówno ogólnych kategorii, jak i szczegółowych kolokwialnych określeń – ludzie brzydzy, starzy. Ponadto niejasne oddzielenie homoseksualistów

² Poprawność polityczna jest reakcją na dotychczasowe praktyki dyskryminacyjne, dotyczące płci, rasy lub religii; dąży ona do zapobiegania dyskryminacji przy jednoczesnym obniżeniu poziomu uprzedzeń wobec innych grup społecznych (Kacprzak 2012: 30).

od lesbijek oraz umieszczenie daty, bez wskazania na okoliczności powstania poprawności politycznej, wywołuje wrażenie pewnego niedookreślenia omawianego zjawiska.

Maciej Iłowiecki w książce *O manipulacji w mediach* w następujący sposób definiuje polityczną poprawność:

ideologia, wywodząca się z tzw. postmodernizmu, posługująca się własną nowomową i perswazją ukrytą – w celu uzyskania politycznej dominacji pewnych grup interesów (Iłowiecki 2012: 199).

W celu uzupełnienia definicji autor dodatkowo wyjaśnia pojęcie perswazji ukrytej – to manipulacja, polegająca na uznaniu założenia (które nie jest wprost wypowiedziane), że wybrane³ poglądy i idee nie godzą się z moralną i intelektualną uczciwością. Zarówno „perswazja ukryta”, jak i „manipulacja” są wartościowane negatywnie ze względu na ich dążenie do niejawnego sterowania ludźmi. W tym świetle poprawność polityczna może być odbierana jako tajemne techniki wpływania na świadomość. Określenie „nowomowa” buduje skojarzenie z komunistyczną cenzurą i kreowaniem rzeczywistości przez ścisłą kontrolę języka. Ujemne wartościowanie zjawiska dopełnia wskazanie na chęć uzyskania „politycznej dominacji” bliżej nieokreślonych „grup interesu” – znów pojawia się skojarzenie z czymś tajnym, niedostępnym dla przeciętnego członka społeczeństwa.

Zaprezentowane zestawienie celowo pomija definicje neutralne, ponieważ nie odnoszą się one do emocjonalnego aspektu politycznej poprawności. Warto zaznaczyć, że definicji neutralnych jest znacznie mniej niż tych wartościujących – wśród neutralnych wymienić można przede wszystkim definicje słownikowe (por. *Encyklopedia PWN*) oraz nieliczne teksty naukowe (por. Habrajska 2006). Przedstawione opisy zjawiska pozwalają wyszczególnić kilka wspólnych punktów odniesienia. W pierwszej kolejności będzie to cenzura, z którą (w zaktualizowanej wersji) jest zrównywana *political correctness*. Wiąże się z tym odgórny nakaz, kontrolujący sposób formułowania wypowiedzi na określone tematy – przede wszystkim w odniesieniu do mniejszości seksualnych, narodowych, etnicznych. Będzie to również rodzaj gry politycznej, która jest utożsamiana ze światopoglądem lewicowym.

Całościowe spojrzenie na definiowanie politycznej poprawności, wykraczające poza przykłady wcześniej przeanalizowane, pozwala wskazać dwa podstawowe sposoby charakteryzowania omawianego zjawiska. Jedna perspektywa mówi o poprawności politycznej jako szczególnej odmianie taktu, ściśle związanej z pojęciem akceptowalności pewnych zachowań i wypowiedzi. Podejście to nie uwzględnienia zapatrywań ideologicznych użytkownika języka

³ Autor szczególnie podkreśla wyraz „wybrane”.

oraz zakresu politycznie poprawnych wzorców postępowania (por. Habrajska 2006). Spojrzenie to skupione jest na aktualnym obrazie poprawności politycznej (w szczególności w jej polskiej odmianie). Nie uwzględnia ono procesu kształtowania zjawiska oraz nie wyjaśnia różnicy terminologicznej – czym różni się poprawność polityczna od grzeczności językowej⁴.

Drugie ujęcie rysuje zjawisko jako swoistą odmianę grzeczności (w głównej mierze językowej, ale nie tylko), wyrosłą z ideologii liberalnej, narzucającą określone zachowania wobec grup mniejszościowych (szczególnie mniejszości etnicznych i seksualnych). Perspektywa ta osadza polityczną poprawność w kontekście historycznej ewolucji oraz eksponuje aspekty ideologiczne. Podejście takie jest znacznie częściej spotykane w pracach na temat *political correctness*. Perspektywa ta pozwala wyjaśnić kataryzujące potępienie nietaktownych wypowiedzi na określone tematy (np. sprawy dotyczące mniejszości) oraz pobłażliwość w przypadku innych (np. kwestie dotyczące większości). Również ta perspektywa pozwala wyeksponować pewien interesujący fakt w wartościowaniu zachowań taktownych. Komunikowanie w sposób nieobraźliwy, zgodne z zasadami grzeczności językowej, jest zachowaniem pożądanym i nie ma społecznego przyzwolenia na stosowanie języka urągającego innym uczestnikom komunikacji. Natomiast analogiczne taktowne zachowanie komunikacyjne, nazwane poprawnością polityczną, budzić może wątpliwości oraz zostać nazwane ograniczaniem wolności słowa. Właśnie ta perspektywa pozwala uchwycić emocjonalność reakcji związanych ze zjawiskiem *political correctness*.

Analiza dostępnych źródeł, opisujących zjawisko politycznej poprawności, zarówno zmierzających do rzetelnego ujęcia tematu, jaki i nastawionych na jego krytykę, pozwala skonstruować uniwersalną charakterystykę zjawiska. Najogólniej rzecz ujmując jest to zasada unikania obraźliwych zwrotów i sformułowań w dyskursie publicznym oraz zastąpienie ich neutralnymi odpowiednikami. Poprawne politycznie działania mają na celu walkę z dyskryminacją na tle rasowym, etnicznym, seksualnym, płciowym, religijnym. Charakterystyczną cechą tego zjawiska jest brak skodyfikowanego i spójnego zbioru zasad, których przestrzeganie regulowałaby konkretna instytucja. Poprawność polityczną należy nazwać zjawiskiem społecznym, przejawiającym się w dyskursie publicznym.

Dla zrozumienia emotywniej nadbudowy politycznej poprawności warto sięgnąć do psychologii kulturowej, a konkretnie do teorii sześciu fundamentów moralnych Jonathana Haidta. Amerykański psycholog dokonał rewizji wiodących

---

⁴ Grzeczność językowa rozumiana jest jako zachowania językowe i niejęzykowe, z których nie wypada zrezygnować w danej sytuacji komunikacyjnej (zob. Marcjanik 2007: 8).

teorii moralności i na podstawie wieloletnich badań stworzył koncepcję, zawierającą uzasadnienie dla emocjonalnego traktowania i wartościowania kwestii ściśle związanych ze światopoglądem. Wychodząc od koncepcji Johna Stuartha Milla, dowiódł, że wartościowanie moralne nie ogranicza się do poczucia krzywdy (wartościowanie negatywne) lub jej braku (moralnie neutralne). Tworząc opowieści, w których brakowało elementu krzywdy, wykazał, że w pojmowaniu moralności i wartościowaniu jest coś, czego nie da się uzasadnić w racjonalny sposób, a co wpływa na ocenę czynu jako złego lub neutralnego. Eksperymenty te wykazały, że moralność jest wrodzona. Oznacza, że składają się na nią ewolucyjnie ukształtowane intuicje. Warto zaznaczyć, iż nie jest to równoznaczne z brakiem plastyczności – wrodzona, czyli zorganizowana przed doświadczeniem i podlegająca dalszemu kształtowaniu. Drugi aspekt moralności łączy się z wyuczeniem – intuicje zostają wcielane w obręb danej kultury, w sposób dla niej charakterystyczny (Haidt 2014: 78–80). Oznacza to, że owe intuicje wspólne dla wszystkich ludzi będą przyjmowały formę reguł obyczajowych adekwatnych dla każdego kręgu kulturowego. Teoria stworzona przez Haidta jest próbą ustalenia sposobu, w jaki moralizujący umysł jest „urządzony” przed doświadczeniem i jak jest modyfikowany na drodze dalszego rozwoju. Modyfikacje te zaś prowadzą do różnorodnego ukształtowania systemów moralnych obserwowanych w rozmaitych kulturach i w obrębie szerokiego spektrum poglądów politycznych. W praktyce oznacza to, że każdy rodzi się ze skłonnością do moralizowania, a na drodze rozwoju uczy się, co powinno wzbudzać oburzenie moralne.

Teoria sześciu fundamentów moralnych opiera się na badaniach nad ewolucją, obserwacjach antropologicznych oraz psychologii kulturowej. Amerykański psycholog wskazuje sześć fundamentów, z których składa się moralność, przy czym nie wszystkie muszą odgrywać równą rolę. Są to kolejno: troska/krzywda, sprawiedliwość/oszustwo, lojalność/zdrada, autorytet/bunt, świętość/upodlenie, wolność/ucisk. Każdy ze wskazanych filarów wyewoluował na drodze przystosowania ludzi do życia w społeczności.

Fundament troska/krzywda uwrażliwia na oznaki cierpienia i potrzebę niesienia pomocy. Za jego sprawą potępia się okrucieństwo i opiekuje dotkniętymi krzywdy. Troska liberalna i konserwatywna różnią się między sobą – ta pierwsza jest bardziej uniwersalna, druga natomiast jest lokalna, połączona z lojalnością i odnosi się do tych, którzy poświęcili się dla grupy (Haidt 2014: 180–185).

Następny fundament, sprawiedliwość/oszustwo, pierwotnie był odpowiedzią na potrzebę czerpania korzyści ze współpracy bez narażania się na bycie wykorzystanym i wiązał się z altruizmem odwzajemnionym. Z czasem pojęcie sprawiedliwości uległo przekształceniom, a punkt ciężkości został

przesunięty ku proporcjonalności. Wskutek tego wymaga się kar dla oszustów oraz nagradzania dobrych obywateli, proporcjonalnie do uczynków. Poczucie niesprawiedliwości u liberałów odnosi się do grup silnych i zamożnych, które oskarżają o wyzyskiwanie ludzi znajdujących się na dole hierarchii społecznej. Konserwatyści natomiast uważają za niesprawiedliwe odbieranie pieniędzy ciężko pracującym ludziom, żeby fundować zasiłki i świadczenia socjalne osobom unikającym uczciwej pracy (Haidt 2014: 186–188).

Fundament wolność/ucisk wywołuje wyczerpanie na symptomy prób nadmiernego zdominowania innych, wzbudzającego niechęć członków społeczności. Dzięki niemu rodzi się pragnienie integracji i wspólnego zwalczania tyranii (Haidt 2014: 231–232).

Lojalność/zdrada to fundament powstały w wyniku adaptacyjnego wyzwania tworzenia i utrzymywania koalicji, które umożliwiłyby odpieranie zagrożeń i ataków konkurencyjnych grup. Uwrażliwia na oznaki lojalności innych osób, nakazując nagradzanie lojalnych członków grupy oraz odrzucanie tych, którzy społeczność zdradzają (Haidt 2014: 191–192).

Fundament autorytet/bunt wyewoluował w reakcji na wyzwanie budowania opłacalnych zależności na płaszczyźnie społecznej hierarchii. Skutkuje dążeniem do utrzymania powstałych w ten sposób korzystnych relacji. Powoduje on zwracanie szczególnej uwagi na przejawy społecznej pozycji i na zachowania dla niej adekwatne (Haidt 2014: 195–196).

Ostatni fundament świętość/upodlenie oparty jest na behawioralnym systemie odpornościowym, który może wzbudzać ostrożność wobec różnych obiektów i zagrożeń o symbolicznym charakterze. Przyczynia się to do irracjonalnego wartościowania pewnych obiektów, co ma niebagatelne znaczenie dla integralności grup (Haidt 2014: 201–202).

Wymienione filary są podstawą modeli, nazwanych przez Haidta matriksami moralnymi, w których toczy się życie każdego człowieka. Amerykański badacz wyróżnia następujące systemy moralne: konserwatywny i liberalny. Nie oznacza to, że istnieją tylko dwa modele percepcji rzeczywistości, ale że w całej różnorodności światopoglądowej, moralne wartościowanie będzie się skłaniać bardziej ku któremuś z tych dwóch kierunków. Sześć omówionych fundamentów moralnych to systemy psychiczne, budujące uniwersalne moralne matriksy (por. Haidt 2014: 242).

Matriks moralny liberałów bazuje na trzech spośród sześciu wspomnianych filarów, przy czym najsilniej opiera się na fundamencie odnoszącym się do poczucia troski i krzywdy. Fundamenty troska/krzywda oraz wolność/ucisk są odzwierciedleniem liberalnych ideałów sprawiedliwości społecznej, przywiązujących wagę do współczucia dla biednych i zabiegania o równość polityczną wszystkich grup stanowiących społeczeństwo. Obarczanie ofiar

wina za problemy, z którymi się borykają, lub demonstrowanie uprzedzeń wobec grup pokrzywdzonych wywołuje gwałtowną reakcję sprzeciwu u osób o moralności liberalnej. Wolność/ucisk w liberalnym matriksie odnosi się do praw najbardziej bezbronnych grup (np. mniejszości rasowych) – w jego imię oczekuje się od rządu ochrony słabych, którzy są uciskani przez silniejszych. Trzecim w kolejności co do ważności jest fundament sprawiedliwość/oszustwo, który w mniejszym stopniu niż w matriksie konserwatywnym koncentruje się na proporcjonalności, szczególnie w przypadku kary za wyrządzone zło. Związane jest to z faktem, że odplata (rozumiana jako kara) jest związana również z wyrządzeniem komuś szkody, co uaktywnia fundament troska/krzywda. Pozostałe trzy nie są kategorycznie odrzucane, jednak liberałowie podchodzą do nich z rezerwą, nie nadając im większego znaczenia (Haidt 2014: 242–243, 380).

Matriks moralny konserwatystów opiera się w równym stopniu na każdym z sześciu wskazanych filarów, jednak postrzeganie poszczególnych elementów różni się od percepcji liberałów. Konserwatyści wolność rozumieją jako nieingerowanie rządu w ich życie przez ograniczanie pewnych swobód na rzecz grup, którym liberałowie chcą zapewnić ochronę – jest to koncepcja wolności negatywnej, rozumianej jako prawo do pozostawienia w spokoju. Fundament sprawiedliwość/oszustwo jest ważniejszy dla konserwatystów niż dla liberałów i w tym wypadku mocniej się koncentruje na proporcjonalności (np. im cięższą pracę się wykonuje, tym większe wynagrodzenie się należy). Fundamenty lojalność/zdrada, autorytet/bunt, świętość/upodlenie najmocniej różnicują matriks konserwatywny i liberalny – liberałowie mają w najlepszym wypadku ambiwalentny stosunek do nich, natomiast konserwatyści gorąco je popierają. Z racji, że matriks moralny konserwatystów opiera się na sześciu fundamentach, są oni bardziej skłonni poświęcić jeden z nich, aby osiągnąć pozostałe cele moralne – np. ograniczyć troskę i pozwolić na doznanie przez kogoś krzywdy, żeby inne fundamenty mogły być uwzględnione (Haidt 2014: 242–246, 392).

Poprawność polityczna utożsamiana jest z liberalnym światopoglądem, co potwierdza również teoria Haidta – zachowania polityczne poprawnie zanurzone są w matriksie moralnym liberałów. Idea *political correctness* wpisuje się w fundament troska/krzywda, czyli najsilniejszą podporę matriksa liberalnego. Częściowo obejmuje również fundament wolność/ucisk – jako działania mające zniwelować dominację większości nad mniejszością (np. dominację rasy białej nad czarną). Sprzeciw wobec *political correctness* osób o światopoglądzie bliższym konserwatywnemu wynika z nierównego rozłożenia nacisku na poszczególne filary, a raczej z pominięcia aż czterech z nich. W imię ochrony wartości, które reprezentują dwa spośród sześciu

filarów, ignoruje się pozostałe. Niechęć konserwatystów wobec politycznej poprawności nie musi oznaczać przyzwolenia na obraźliwe zachowania komunikacyjne. Szczególnie że właśnie reguły wyznaczane przez grzeczność językową są bliższe właśnie temu matriksowi. Grzeczność językowa uwzględnia takie elementy rzeczywistości jak zachowania adekwatne dla hierarchii społecznej czy szacunek dla autorytetu oraz uszanowanie pewnych świętości (choćby rozumianych jako tematy tabu). Dlatego też reguły grzeczności językowej nie wzbudzają takiej niechęci u osób osadzonych w konserwatywnym matriksie moralnym jak omawiana wcześniej poprawność polityczna, zawierająca w sobie pewien ciężar światopoglądowy. Konflikt rozgrywa się na płaszczyźnie ideologicznej i w ten sposób zyskuje zabarwienie emotywne, a wartościowanie staje się irracjonalnie motywowane. Tutaj istotna jest również następująca zależność: im głębiej dana osoba zanurzona jest w swoim matriksie moralnym, tym mocniej jest przekonana o swej racji i wszędzie jest w stanie dostrzec potwierdzenie własnych przekonań.

Polskie piśmiennictwo, podejmujące temat poprawności politycznej, jest zdominowane przez teksty nacechowane emocjonalnie, wartościujące zjawisko w sposób negatywny. Podejmujące temat prace językoznawcze kładą nacisk na wskazywanie zagrożeń, jakie płyną z tego typu przekształceń języka, choć przykłady owych zmian często funkcjonują raczej jako anegdota, a nie forma regularnie wprowadzana do polszczyzny, np. osoba otyła określana mianem grawitacyjnie odmiennej (por. Zdunkiewicz-Jedynak 2011: 61–72; Cegieła 2015: 57–70). Wśród definicji słownikowych również nie brakuje subiektywnych ujęć, co zilustrowały podane wcześniej przykłady.

Aktywowanie emocji przy podejmowaniu tematu *political correctness* jest charakterystyczną właściwością tego zagadnienia, która zostanie poddana analizie w dalszej części tekstu. Drugą ważną cechą zjawiska jest jego nieuchwytność – poprawność polityczna funkcjonuje w powszechnej świadomości jako pewien twór językowo-ideologiczny, ale nie ma swego odzwierciedlenia w konkretnej instytucji czy usystematyzowanym zbiorze norm i wytycznych. Zjawisko to funkcjonuje przede wszystkim w sposób negatywny – opisy odwołują się do pewnych nadużyć, absurdalnych sytuacji i nieporozumień wynikłych z wprowadzania politycznie poprawnych norm. Powszechnie wiadomo, jak wygląda komunikacja politycznie niepoprawna, ale trudno doszukać się poprawnie politycznego dyskursu, ponieważ zawiera się on w szeroko pojętym dyskursie antydyskryminacyjnym. Filip Nalaskowski pisze o tym zjawisku w następujący sposób:

Podstawowym problemem poprawności politycznej jest to, że jest ona jak twórczość Prousta. Wszyscy wiedzą, że jest; zapewne ważna; o niej powinno się rozmawiać

i do niej odwoływać, ale niewielu wie, czym właściwie jest, i co się na nią składa. Dla większości ludzi – także ludzi nauki – jest tylko hasłem (Nalaskowski 2012: 211).

Trudno odmówić słuszności powyższemu stwierdzeniu. Analiza przesłania internetowej potwierdziła to, o czym wcześniej była mowa w tekście – zjawisko występuje przede wszystkim w negatywnych kontekstach, dyskusja podejmowana jest głównie przez przeciwników *political correctness*, a sam temat dyskursu poprawnego politycznie funkcjonuje przeważnie przez negację i krytykę zjawiska. Przegląd internetowych memów⁵ zdaje się potwierdzać te obserwacje – wśród przebadanych 68 komunikatów udało się wyodrębnić kilka kategorii, opisujących działanie politycznej poprawności. Niemal wszystkie rysują negatywny obraz zjawiska, tylko jedna kategoria może być uznana za neutralną. Materiał badawczy został zebrany za pomocą weryfikacji hasła „poprawność polityczna”, „poprawność polityczna memy” w wyszukiwarce Google. Uwzględniono też dodatkowe frazy proponowane przez wyszukiwarkę: „zmora naszych czasów”, „absurdy”, „tolerancja”, „służy kneblowaniu”. Materiał został poddany analizie jakościowej, która poskutkowała wydzieleniem wspomnianych wcześniej kategorii. Przykłady ilustrujące poszczególne klasy zostały wybrane przez swą reprezentatywność – komunikat płynący z nich jest jednoznaczny, łatwy do zinterpretowania. Bywają również memy, które można przypisać do kilku kategorii. Dla jasności wyводу wybrane zostały wyraziste egzemplifikacje.

Zastąpienie normalności nienormalnością to pierwszy mechanizm ujawniający się w przebadanych memach. Wpisuje się on znakomicie w wielką narrację konserwatywnego matriksa moralnego – w ten sposób Haidt nazywa przesiąknięte światopoglądem, uproszczone i wybiórcze historie, jakie tworzą ludzie, aby nadać sens swojemu życiu i uzasadnić wyznawane przez siebie wartości (Haidt 2014: 364). Konserwatywna narracja często ukazuje konserwatystów jako rodzinę, która ratuje swój dom przed szkodnikami (ideologiami niewpisującymi się w ich światopogląd) i naprawia wyrządzone straty. Omawiana kategoria (normalność kontra nienormalność), wpisując się w tę narrację, prezentuje niepokojącą wizję przyszłości, w której szaleni postępowcy zastąpią zachowania postrzegane obecnie za normalne, zachowaniami niestandardowymi, czyniąc z nich normę. Może to być w perspektywie nieodległej przyszłości ukazanie rodziny heteroseksualnej jako dziwaków i „zbożników”⁶ albo przedstawienie kłopotów w życiu codziennym, np. mem

⁵ Mem internetowy rozumiany jest jako obrazek o charakterze humorystycznym, w którym współwystępuje element obrazowy z elementem tekstowym, zob. M. Żytkowiak: *Definicja memu*, <<http://memypolskie.pl/memy/definicja-memu/>> dostęp: 19.04.2018.

⁶ <<http://questioo.blogspot.com/2013/05/czy-poprawnosc-polityczna-jest-szkodliwa.html>>, dostęp: 20.04.2018.

przedstawia czarny i biały bochenek oraz komentarz, że wkrótce biali będą mogli kupować tylko czarny chleb, aby znieść dominację rasy białej, ciemnoskórzy natomiast będą mogli kupować zarówno białe, jak i czarne pieczywo⁷. Innym przykładem jest zestawienie wypowiedzi „poprawnego politycznie salonowca” („salonowiec” budzi negatywne skojarzenie) ze zdaniem „zwykłego rozsądnego Polaka” („zwykłość” i „rozsądek” w tym zestawieniu jest jednoznacznie pozytywna), gdzie powstały kontrast ośmiesza absurdalne poglądy zwolennika politycznej poprawności⁸.

Część memów ukazuje zwolenników politycznej poprawności jako szczególnie agresywnych, zaślepionych swoją ideologią, np. ojciec szarpie córkę i nazywa ją faszystką przez to, że nie jest homoseksualna⁹. Innym przykładem jest reakcja dziewczynki na wypowiedzi dwóch chłopców¹⁰: ciemnoskóry chłopiec mówi, że jest dumny z bycia czarnym – dziewczynka chwali go za odwagę i dbanie o tożsamość, kiedy biały chłopiec mówi, że jest dumny ze swojego koloru skóry – dziewczynka ubliża mu i nazywa rasistą. Kolejnym przykładem jest mem przedstawiający psychologa, który obserwując podczas zabawy dwie dziewczynki, stawia diagnozę. Ciemnoskóra dziewczynka, wybierająca jedyną czarną lalkę spośród zbioru białych, została opisana przez wyraźnie zadowolonego mężczyznę jako wykazująca zdrowe podejście do świadomości rasowej. Natomiast dziewczynka, która wybrała jedyną białą lalkę ze zbioru czarnych, otrzymała od rozgniewanego mężczyzny zarzuty o: nietolerancję, uprzedzenia kulturowe, dyskryminację rasową. Z notatki mężczyzny wynika, że należy „powiadomić odpowiednie organy”¹¹.

Kolejną kategorią jest generowanie irracjonalnych zachowań przez poprawność polityczną. Kategoria ta prezentuje się najokazalej – może to pokazywać, że krytycy politycznej poprawności są wyjątkowo skorzy do wyszukiwania absurdów z nią związanych. Przykładem może być ilustracja, na której kierowca z okrzykiem „Allahu akbar” traktuje grupę ludzi, a jego

⁷ <<https://demotywatory.pl/4235314/Niedlugo-przez-poprawnosc-polityczna-osoby-and;bialeand;-beda-mogly-kupic-tylko-czarny-chleba>>, dostęp: 14.04.2018.

⁸ <<https://www.google.pl/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Focdn.eu%2Fpuls-scms-transforms%2F1%2F7jEktkpTURBXy85ZmMwYmRkZGI1ZTFhMzY1NTk2M-TAyMzYxOGZmODBmZC5qcGeRkwlAzQHk&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.fakt.pl%2Fwydarzenia%2Fpolityka%2Fpoprawnosc-polityczna%2F5lecfzs&docid=bQMR-mKB8LO3xCM&tbnid=j7dw864bTDAcbM%3A&vet=1&w=356&h=484&bih=537&biw=837&ved=0ahUKEwjPx7mTrJrgAhVIMewKHbwzDRIQMwhHKBewEQ&iact=c&iactx=1>>, dostęp: 20.04.2018.

⁹ <<https://memy.jeja.pl/189495,poprawnosc-polityczna-za-10-lat.html>>, dostęp: 20.04.2018.

¹⁰ <<https://www.wiocha.pl/1257724,Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 20.04.2018.

¹¹ <<http://www.wgrane.pl/2f6042d76b7a782569fce8e375c33a86>>, dostęp: 17.04.2018.

ofiary usprawiedliwiają zachowanie oprawcy własną nieuwagą¹². Inny mem ukazuje wygłodzone czarnoskóre dziecko, proszące o coś do jedzenia. Mężczyzna w odruchu serca chce mu pomóc, ale nie dając mu w tym celu pieniędzy. Spogląda do torby z zakupami i dostrzega w niej tylko banany, których nie może dać dziecku o ciemnej skórze, ponieważ zostanie oskarżony o rasizm. W ostatecznym rozrachunku nie pomaga chłopcu i odchodzi¹³. Kolejny mem ukazuje cztery sytuacje, w których jedna postać mierzy do drugiej z broni palnej. Każdy z wariantów zostaje nazwany rasizmem z następujących powodów:

- czarny napada na białego – czarny mężczyzna zawsze jest ukazywany jako „ten zły”;
- biały napada na czarnego – czarni zawsze są ofiarami;
- czarny napada na czarnego – przestępczość występuje nie tylko wśród czarnych;
- biały napada na białego – w tej sytuacji brakuje czarnoskórych.

Mem ten ukazuje brak dobrego wyjścia z zaprezentowanej sytuacji, czyniąc ją przy tym absurdalną¹⁴. W kategorię tę wpisuje się również mem, na którym widoczny jest obraz *Święta rodzina z aniołami*. Opisana tam została historia ciemnoskórego obywatela USA, który sprzeciwił się kolorowi skóry Jezusa – na obrazie jest biały. Mężczyzna oświadczył, że złoży skargę do odpowiednich instytucji, a sytuację tę nazwał próbą wymazania wszystkich czarnych z historii oraz określił mianem rasistowskiej propagandy¹⁵. Kolejnym absurdem jest nazwanie zbrodnią nienawiści Koranu wsadzonego do sedesu. Natomiast analogiczna sytuacja z Biblią zostaje nazwana sztuką¹⁶.

Poprawność polityczna bywa przedstawiana na memach także jako bezpośrednia przyczyna przestępstw. Kategorię tę ilustruje np. historia siedemdziesięcioletniego weterana wojennego, który w drodze na obchody

¹² <[¹³ <\[¹⁴ <\\[¹⁵ <\\\[¹⁶ <\\\]\\\(https://memotywatory.pl/141602,niektorym-calkiem-odjebalo---jesus-jest-zbyt-bialy-poprawnos-polityczna-lvl-amerykaczarnoskoremu-obywatelowi-usa-nie-spodobalo->, dostęp: 20.10.2018.</p>
</div>
<div data-bbox=\\\)\\]\\(https://m.demotywatory.pl/4399292>, dostęp: 20.04.2018.</p>
</div>
<div data-bbox=\\)\]\(https://demotywatory.pl/4231365/Przez-poprawnos-polityczna>, dostęp: 14.04.2018.</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.google.pl/search?rlz=1C1GCEA_enPL750PL750&biw=1366&bih=662&tbid=isch&sa=1&ei=HfecW4XoMcKusAG-p6CwCg&q=poprawno%C5%9B%C4%87+polityczna+islam&oq=poprawno%C5%9B%C4%87+polityczna+islam&gs_l=img.3...26594.29650.0.29863.6.6.0.0.165.297.0j2.2.0...0...1c.1.64.img..4.1.163...0j35i39k1j0i30k1j0i24k1.0.oX_1Lko53Ck#imgrc=23n5LTX17I76LM>, dostęp: 20.04.2018.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Dnia Pamięci został brutalnie pobity. Mem wiąże tę sytuację ze zwiększoną imigracją z krajów Bliskiego Wschodu, choć w samej historii nie jest powiedziane, kim byli sprawcy napadu¹⁷. Kolejny obrazek ukazuje islamskiego terrorystę wychodzącego spod ziemi na powierzchnię Europy. Mem ten nazywa poprawność polityczną najgorszą chorobą współczesnej Europy¹⁸.

Następną kategorię memów cechuje subtelne zabarwienie humorystyczne prezentowanych treści. Prowadzić to ma odbiorcę do refleksji nad codziennym życiem, które zostaje poważnie utrudnione przez polityczną poprawność. Przykładem może być chęć kupna czarnej kawy u ciemnoskórego baristy – klient, aby go nie obrazić, rezygnuje z określenia koloru i w sposób opisowy mówi, jaką kawę sobie życzy¹⁹. Na innym memie widnieje uwaga, że za sprawą politycznej poprawności na tzw. bóle w krzyżu można mówić wyłącznie „bóle odcinka lędźwiowego kręgosłupa”²⁰. Kolejny mem ukazuje człowieka w kostiumie małpy, którego mały chłopiec nazywa właśnie jej mianem. Po zdjęciu kostiumu okazuje się, że przebrana osoba była ciemnoskóra. Zachowanie chłopczyka zostało zinterpretowane jako rasistowskie i trafia on do więzienia²¹.

Zideologizowana poprawność polityczna ma doprowadzić do zakłamywania historii i przeinaczania faktów. Dla zilustrowania tej kategorii można przytoczyć treść memu, na którym Jan III Sobieski zostaje scharakteryzowany w następujący sposób:

Faszystowski dyktator przedrozbiorowej Polski. Rasista i islamofob. Zbrodniarz wojenny, ludobójca, sprawca czystek etnicznych dokonanych na członkach mniejszości tureckiej w Austrii. Na jego rozkaz pod Wiedniem zamordowano w 1683 około 20 000 tureckich imigrantów²².

Analogicznie skonstruowane są memy, omawiające inne postacie historyczne²³. Odrębnym przykładem jest krytyka obsadzenia ciemnoskórej aktorki w roli Małgorzaty Andegaweńskiej²⁴.

¹⁷ <<https://demotywatory.pl/4423106/Poprawnosc-polityczna-i-duza-imigracja>>, dostęp: 2.05.2018.

¹⁸ <<https://demotywatory.pl/4548141/Najwieksza-choroba-w-Europie-jest-poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 14.04.2018.

¹⁹ <<https://demotywatory.pl/3925333/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 20.04.2018.

²⁰ <<https://demotywatory.pl/2011612/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 28.04.2018.

²¹ <<https://obrazkowo.pl/main/media/78b5d11ea986b4fda433afa55f7a6d7f/Wsp%C3%B3%C5%82czesna-poprawno%C5%9B%C4%87-polityczna>>, dostęp: 24.11.2018.

²² <<https://demotywatory.pl/4249341/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 02.05.2018.

²³ <<https://demotywatory.pl/4467828/Poprawnosc-polityczna-doprowadzi-nas-to-zaklamania-prawdy>>, dostęp: 22.04.2018.

²⁴ <<http://bibsy.pl/1BJgXmiw/poprawnosc-polityczna-w-praktyce-po-lewej-krolowa-angielska-malgorzata-andegawenska-po-prawej-malgorzata-andegawenska-wedlug-bbc>>, dostęp: 05.05.2018.

Jedynym kontekstem, w jakim poprawność polityczna pojawia inaczej niż negatywnie, jest zastosowanie żartu. Ważną cechą tego typu memów jest to, że nie wprowadzają refleksji nad zjawiskiem politycznej poprawności, ale pełnią wyłącznie funkcję humorystyczną. W kategorii opisującej codzienność żart miał na celu wprowadzenie refleksji, zwykle przez sprowadzenie prezentowanej sytuacji do absurdu. W tym przypadku celem jest wyłącznie rozbawienie odbiorcy. Takich memów jest niewiele. Wykorzystują one wieloznaczność wyrazów, gry słowne oraz zjawisko homonimii. Jako przykłady można wskazać następujące przekształcenia:

- „pędy bambusa” nazwane zostają „sprint Afroamerykanina”²⁵, „pieprz czarny” zastępuje określenie „kopuluj Afroamerykaninie”²⁶;
- część roweru²⁷ lub nożna dźwignia²⁸ określana „pedałem” zostaje nazwana „gejem”;
- nazwisko polskiego artysty Jacka Cygana zostaje zamienione na „Rom”²⁹;
- osoba bezdomna zostaje nazwana „rdzennym mieszkańcem śmietnika”³⁰;
- słowo „żebrak” zostaje zamienione na „bogaty inaczej”³¹.

Przegląd piśmiennictwa, odnoszącego się do poprawności politycznej, jednoznacznie ukazuje w znacznej części tekstów emocjonalne podejście do zagadnienia. Analiza teorii fundamentów moralnych Jonathana Haidta jest pomocna w poszukiwaniu źródła owego emotywnego nacechowania i może wzbudzić dalszą dyskusję na temat nie zawsze racjonalnego wartościowania w ramach wyznawanego światopoglądu. Przegląd memów internetowych pozwolił wyodrębnić kategorie, zgodnie z którymi prezentowany jest w przestrzeni internetowej wizerunek politycznej poprawności. Dokonana kategoryzacja pomogła wskazać emocje, jakie twórcy memów starają się wzbudzić u odbiorcy. W większości są to reakcje negatywne – strach, gniew, złość, pogarda, poczucie niesprawiedliwości, bezradność, frustracja. Jedyną pozytywną emocją będzie rozbawienie, które mają wywołać memy z ostatniej wymienionej kategorii.

²⁵ <<https://www.blasty.pl/13563/pedy-bambusa>>, dostęp: 17.04.2018.

²⁶ <<https://demotywatory.pl/3469526/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.

²⁷ <<https://demotywatory.pl/4690523/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.

²⁸ <<https://demotywatory.pl/4824365/Poprawnosc-polityczna-w-PKP>>, dostęp: 17.04.2018.

²⁹ <<https://demotywatory.pl/4612514/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.

³⁰ <https://pocisk.org/7312/poprawnosc_polityczna.html>, dostęp: 17.04.2018.

³¹ <<https://memotywatory.pl/174685,wspolczesna-poprawnosc-polityczna->>>, 15.08.2018.

Literatura

- Cegiela A. (2013): *Słowa niebezpieczne i niepożądane w przestrzeni publicznej. Etyka słowa a poprawność polityczna*. „Poradnik językowy” nr 10, s. 57–70.
- Habrajska G. (red.) (2006): *Poprawność polityczna*. Łask.
- Haidt J. (2014): *Prawy umysł. Dlaczego dobrych ludzi dzieli religia i polityka?* Przekł. A. Nowak-Młynikowska. Sopot.
- Iłowiecki M. (2009): *Sprawa żyrafy, czyli polityczna poprawność*. [W:] idem: *Krzywe zwierciadło. O manipulacji w mediach*. Lublin, s. 195–209.
- Kacprzak M. (2012): *Pułapki poprawności politycznej*. Radzymin.
- Kubalska-Sulkiewicz K. (red.) (2009): *Poprawność polityczna*. [W:] *Słownik wiedzy o kulturze*. Warszawa, s. 466.
- Kołąkowska A. (2012): *Wojny kultur i inne wojny*. Warszawa.
- Kopaliński W. (red.) (2000): *Poprawność polityczna*. [W:] *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*. Warszawa, s. 326.
- Marcjanik M. (2007): *Grzeczność w komunikacji językowej*. Warszawa.
- Nalaskowski F. (2012): *Poprawność polityczna – ten zły, który nie istnieje*. „Kultura i Edukacja” nr 2(88), s. 211–222.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. (2011): *Językowy kodeks poprawności politycznej a kultura języka*. [W:] *Polskie dźwięki, polskie słowa, polska gramatyka (system – teksty – norma – kodyfikacja)*. Red. D. Zdunkiewicz-Jedynak, B. Pędzich. Warszawa, s. 61–74.

Źródła internetowe

- <<http://bibszy.pl/1BJgXmiw/poprawnosc-polityczna-w-praktyce-po-lewej-krolowa-angielska-malgorzata-andegawenska-po-prawej-malgorzata-andegawenska-wedlug-bbc>>, dostęp 05.05.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4235314/Niedlugo-przez-poprawnosc-polityczna-osoby-and;biale-and;-beda-mogly-kupic-tylko-czarny-chleba>>, dostęp: 14.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4548141/Najwieksza-choroba-w-Europie-jest-poprawnosc-polityczna>> dostęp: 14.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4423106/Poprawnosc-polityczna-i-duza-imigracja>>, dostęp: 02.05.2018.
- <<https://demotywatory.pl/2011612/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 28.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/3925333/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 20.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4249341/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 02.05.2018.
- <<https://demotywatory.pl/3469526/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4690523/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4824365/Poprawnosc-polityczna-w-PKP>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4612514/Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4231365/Przez-poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 14.04.2018.
- <<https://demotywatory.pl/4467828/Poprawnosc-polityczna-doprowadzi-nas-to-zaklamania-prawdy>>, dostęp: 22.04.2018.
- <<https://m.demotywatory.pl/4399292>>, dostęp: 20.04.2018.
- <<http://mempolskie.pl/memy/definicja-memu/>>, dostęp: 19.04.2018.
- <<https://memy.jeja.pl/189495,poprawnosc-polityczna-za-10-lat.html>>, dostęp: 20.04.2018.
- <<https://memotywatory.pl/141602,niektorym-calkiem-odjebalo---jesus-jest-zbyt-bialy-poprawnosc->>>, dostęp: 20.10.2018.
- <<https://memotywatory.pl/174685,wspolczesna-poprawnosc-polityczna->>>, 15.08.2018.
- <<https://obrazkowo.pl/main/media/78b5d11ea986b4fda433afa55f7a6d7f/Wsp%C3%B3C5%82czesna-poprawno%C5%9B%C4%87-polityczna>>, dostęp: 24.11.2018.
- <<http://questioo.blogspot.com/2013/05/czy-poprawnosc-polityczna-jest-szkodliwa.html>>, dostęp: 20.04.2018.

- <<https://www.blasty.pl/13563/pedy-bambusa>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://www.google.pl/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Focdn.eu%2Fpulsems-transforms%2F1%2F7jEktkpTURBXy85ZmMwYmRkZGI1ZTFhMzY1NTk2M-TAyMzYxOGZmODBmZC5qcGeRkwIAzQHk&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.fakt.pl%2Fwydarzenia%2Fpolityka%2Fpoprawnosc-polityczna%2F51ecfzs&docid=bQMRmKB8LO3xCM&tbnid=j7dw864bTDAcbM%3A&vet=1&w=356&h=484&bih=537&biw=837&ved=0ahUKEwjPx7mTrJrgAhVMewKHbwzDRIQMwhHKBewEQ&iact=c&ictx=1>>, dostęp: 20.04.2018.
- <https://www.google.pl/search?rlz=1C1GCEA_enPL750PL750&biw=1366&bih=662&tbn=i-sch&sa=1&ei=cvGcW7-EHK-JmgXt0ZGAAQ&q=poprawno%C5%9B%C4%87+polityczna+&oq=poprawno%C5%9B%C4%87+polityczna+&gs_l=img.3..35i39k1l2j0l2j0i30k1j0i24k1l5.561194.561194.0.561445.1.1.0.0.0.240.240.2-1.1.0...0...1c.1.64.img..0.1.238...0.WDy-Z1gSEJ88#imgrc=j7dw864bTDAcbM:>, dostęp: 20.04.2018.
- <https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fimg1.dmtyp.pl%2F%2Fuploads%2F201210%2F1349622199_bd8hp5_600.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fdemotywatory.pl%2F3936901%2FPolityczna-poprawnosc&docid=tFuB8-tYoOh_GM&tbnid=qm3G5Fw0_LnNBM%3A&vet=10ahUKEwik1Mek0KDgAhUC2SwKHUKoC2AQmwhkKBowGg..i&w=600&h=509&bih=608&biw=1366&q=poprawno%C5%9B%C4%87%20polityczna%20memy&ved=0ahUKEwik1Mek0KDgAhUC2SwKHUKoC2AQmwhkKBowGg&iact=mrc&uact=8>, dostęp: 14.04.2018.
- <polityczna-lvl-amerykaczarnoskoremu-obywatelowi-usa-nie-spodobalo-> dostęp: 20.10.2018.
- <<http://www.wgrane.pl/2f6042d76b7a782569fce8e375c33a86>>, dostęp: 17.04.2018.
- <<https://www.wiocha.pl/1257724,Poprawnosc-polityczna>>, dostęp: 20.04.2018.
- Poprawność polityczna.* [W:] *Encyklopedia PWN* <<https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/poprawno%C5%9B%C4%87%20polityczna.html>>, dostęp: 03.03.2018.
- Żytkowiak M.: *Definicja memu*, <<http://mempolskie.pl/memy/definicja-memu/>>, dostęp: 19.04.2018.

Streszczenie

Poprawność polityczna to temat wzbudzający wiele emocjonalnych reakcji. Zaobserwować można to w tekstach naukowych oraz publicystycznych. Przegląd definicji politycznej poprawności pozwala wyeksponować subiektywne podejście autorów tekstów. Częstą techniką stosowaną w opisach zjawiska jest nazwanie jej cenzurą, co już skłania do negatywnego wartościowania.

Polityczną poprawność można określić jako zasadę unikania zachowań komunikacyjnych, mogących obrazić kogoś ze względu na jego pochodzenie etniczne, narodowe, kolor skóry czy orientację seksualną. Najczęściej utożsamiana jest ze światopoglądem liberalnym. Jest to zjawisko o charakterze społecznym, którego reguły zawierają się w szeroko pojętym dyskursie antydyskryminacyjnym.

Teoria sześciu fundamentów moralnych, opracowana przez Jonathana Haidta, pomaga zrozumieć emocjonalne podejście do politycznej poprawności. Opisany przez niego konflikt między światopoglądem konserwatywnym i liberalnym wyjaśnia negatywne podejście do działań politycznych poprawnych.

Analiza przestrzeni internetowej pokazuje, że omawiane zjawisko występuje przede wszystkim w kontekście negatywnym. Przebadane memy internetowe przedstawiają krytykę zjawiska, ujemnie je wartościując. Refleksja płynąca z memów ma za zadanie wywołać negatywną reakcję emocjonalną, przez wzbudzenie strachu, frustracji, odrazy czy oburzenia.